

ВІДГУК

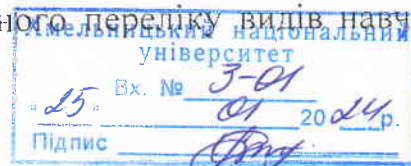
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки БЄЛКОВОЇ Наталії Олександрівни про дисертацію ЗАГУРИ Федора Івановича «Теоретичні і методичні засади професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти», представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із відповідними планами галузей науки. Нині освіта в Україні є головним стратегічним чинником соціально-економічного, інтелектуального і духовного розвитку суспільства, а підвищення її якісного рівня є запорукою економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства у період війни та у найближчому майбутньому після її закінчення.

Нові виклики часу, динамічний розвиток інформаційних технологій, євроінтеграційний вектор в освітній політиці нашої держави та перспективи входження України до європейського освітнього простору актуалізують активні дії освітянської спільноти щодо реформування освіти, її стратегічних напрямів і концептуальних положень. Вони пов'язані з удосконаленням змісту вищої освіти, впровадженням інноваційних технологій організації освітнього процесу та переосмисленням мети і результату освіти, адекватних світовим тенденціям і вимогам ринку праці. Такі тенденції орієнтують на підвищення вимог до педагогів, які повинні бути професійно компетентними, ініціативними, конкурентноздатними та мобільними, готовими оволодівати інноваційними педагогічними технологіями, приймати відповідальні рішення у суспільстві, що інтенсивно трансформується.

Оскільки сучасна система вищої освіти потребує нової генерації науково-педагогічних працівників, які приймають активну участь у формуванні здорового способу життя студентської молоді, важливою є проблема самовдосконалення викладачів фізичного виховання та особливої актуальності набувають процеси, які забезпечують їхній професійний розвиток.

На актуалізації професійної діяльності викладача фізичного виховання в умовах багатогалузевого закладу вищої освіти, а також на вимогах до його професійного розвитку, наголошено в низці нормативних документів: Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.); Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.); постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» (2020 р.); наказі Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021 р.); наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Рекомендованого переліку видів навчальної,

методичної, наукової та організаційної роботи для науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників» (2022 р.) тощо.

Тому своєчасним є дослідження, яке окреслює актуальне наукове завдання щодо систематизації практики професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-практичне значення дослідження Ф. І. Загури пов'язано із підготовкою дисертації в межах науково-дослідницької роботи Національного університету «Львівська політехніка» – «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (ДР № 0121U113179). Тему роботи затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету «Львівська політехніка» (протокол № 5 від 31.10.2023 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертантом запропоновано нове розв'язання актуальної наукової проблеми: теоретично обґрунтовано концепцію професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти; виявлено та аргументовано організаційно-педагогічні умови професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти; розроблено та змодельовано систему професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, експериментально доведено її ефективність.

Дисертацію презентує високий рівень **наукової новизни отриманих результатів**. Слід відзначити, що дослідником уперше: обґрунтовано концепцію професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, в основу якої покладено три концепти – методологічний, теоретичний, технологічний; розроблено, змодельовано й експериментально перевірено ефективність системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, складниками якої є цільова, концептуально-методологічна, теоретико-змістова, організаційно-операційна, діагностично-результативна підсистеми; виявлено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти (застосування дієвих механізмів стимулювання мотивації викладачів фізичного виховання до професійного розвитку на неперервній основі; гармонізація змісту професійного розвитку викладачів фізичного виховання з потребами професійної діяльності й інтересами науково-педагогічних працівників, кафедри, факультету, багатогалузевого закладу вищої освіти на різних етапах професійного розвитку; інтеграція внутрішніх і зовнішніх форм та моделей, методів професійного розвитку викладачів фізичного виховання; удосконалення навчально-методичного забезпечення професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти).

Позитивно оцінюємо те, що автором уточнено й конкретизовано поняття «професійний розвиток», «готовність викладачів фізичного виховання до виконання професійних функцій»; зміст компонентної структури готовності (компоненти, критерії, показники) викладачів фізичного виховання до виконання професійних функцій у багатогалузевих закладах вищої освіти; інструментарій для діагностики стану готовності викладачів фізичного виховання до виконання професійних функцій; удосконалено змістове наповнення професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, його інституційні форми й моделі, індивідуальні форми та методи; подальшого розвитку набули положення про інтеграцію теорії і практики професійного розвитку, застосування зовнішнього та внутрішнього потенціалу системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти.

Оцінюючи **ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій**, сформульованих у дисертації Ф. І. Загури, ми дійшли висновку, що структурно дисертаційна робота є обґрунтованою, логічно побудованою й адекватно відображає траєкторію руху проведеного дослідження. Вона характеризується глибоким розкриттям досліджуваної проблеми, самостійністю у підходах до їх висвітлення, суттєвою теоретичною і практичною значимістю отриманих результатів. Достовірність результатів дисертаційної роботи забезпечена коректним застосуванням та узгодженим поєднанням комплексу методів наукового пізнання, відповідної методологічної бази, якісною обробкою та узагальненням отриманих наукових даних.

Дисертант демонструє належну структурованість наукового мислення, розглядаючи професійний розвиток викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти крізь призму філософії, соціальної антропології, психології, економіки і андрагогіки, що дало змогу виокремити теорії та концепції, покладені в його основу. На основі інформаційного аналізу витлумачено поняття «готовність викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти до виконання професійних функцій» як особливий активний і діяльнісний стан, а також як сукупність знань, умінь, навичок, професійних цінностей і ставлення, здібностей та особистісних якостей, що формуються, розвиваються, освоюються в умовах неперервного професійного розвитку.

Методологічним базисом дослідження є антропоцентричний, андрагогічний, міждисциплінарний, парадигмальний, системний, синергетичний, компетентнісний, діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний, культурологічний і особистісно орієнтований підходи до професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти. Виокремлено та обґрунтовано принципи професійного розвитку викладачів фізичного виховання: науковості і практичної спрямованості, гнучкості, інтегрованості, відкритості, системності, варіативності, колегіальності, контекстного навчання, індивідуалізації та особистісного спрямування, проблемності, рефлексивності і активного навчання.

Виваженості та обґрунтованості висновкам наукового дослідження додають результати опитування викладачів фізичного виховання провідних багатогалузевих закладів вищої освіти України, на основі яких сформульовано висновок про те, що досліджена практика організації окремих курсів та програм професійного розвитку є недостатньою і потребує удосконалення, зокрема шляхом формування цілісної системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання у багатогалузевому закладі вищої освіти.

Безумовною науково-теоретичною новизною та практичним значенням відрізняється запропонована авторська концепція професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, у якій обґрунтовано потребу у розгляді професійного розвитку викладачів фізичного виховання з перспективи державного, інституційного, особистісного рівнів. Виокремлено та охарактеризовано методологічний, теоретичний, технологічний концепти авторської концепції професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти.

У контексті дослідження змодельовано систему професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, яка відображає її основні компоненти, взаємозв'язки між ними і функціональні ознаки, що в сукупності спрямоване на досягнення визначеної мети. Структурно вона включає цільову, концептуально-методологічну, теоретико-змістову, організаційно-операційну і діагностично-результативну підсистеми, які є взаємопов'язаними між собою та формують цілісність системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання класичних і технічних закладів вищої освіти.

Рівень наукового обґрунтування основних положень дисертації забезпечений вдалою і продуманою логікою організації дослідження, застосуванням сучасних методів наукового пізнання. Для перевірки ефективності системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти проведено педагогічний експеримент, базу для якого сформували відповідні кафедри 9 багатогалузевих закладів вищої освіти. Дослідження проведено впродовж 2018 – 2023 років з охопленням чотирьох взаємопов'язаних етапів педагогічного експерименту: пошуково-аналітичного, концептуально-моделювального, організаційно-експериментального, підсумкового. Для верифікації експерименту масив учасників (229 викладачів фізичного виховання) довільно поділено на контрольну й експериментальну групи. Розроблено програму та методику проведення педагогічного експерименту, яка передбачала використання низки методів: теоретичних і емпіричних, доповнених методами математичного та статистичного оброблення даних з використанням непараметричного критерію Пірсона χ^2 для кількісного і якісного аналізу результатів педагогічного експерименту.

Відзначимо, що використання відповідного діагностичного інструментарію та експертного оцінювання (експертами стали 36 досвідчених викладачів фізичного виховання) дало змогу визначити рівні (низький (алгоритмічний),

середній (конструктивний), високий (рефлексивно-творчий) готовності до виконання професійних функцій за кожним критерієм і показником, що характеризують чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний критерій (мотиваційний компонент), когнітивно-пізнавальний (гносеологічний компонент), особистісно-рефлексивний (особистісний компонент), операційно-діяльнісний (діяльнісний компонент).

Ефективність системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання доведено на формульованому етапі педагогічного експерименту в процесі імплементації обґрунтованих організаційно-педагогічних умов в академічне середовище багатогалузевого закладу вищої освіти наскрізно на всіх етапах професійного розвитку.

Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб уважати досягнутою мету й завдання дослідження. Усе це в сукупності забезпечує обґрунтованість сформульованих у дисертації положень, висновків та рекомендацій.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів аргументоване впровадженням у багатогалузевих закладах вищої освіти системи професійного розвитку викладачів фізичного виховання. Розроблено інтегративний електронний навчально-методичний комплекс «Професійний розвиток викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти: від теорії до практики», що охоплює лекції-дискусії («Силабус VS робоча програма навчальної дисципліни «Фізичне виховання», «Навчально-методичний комплекс у віртуальному навчальному середовищі: особливості укладання», «Оцінювання з фізичного виховання: інструменти та критерії»); вебінари («Експертиза у галузі / сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту: можливості та перспективи», «Студентоцентризм у фізичному вихованні», «Рухова активність та здоров'язбереження»); круглі столи («Здорове харчування: виклики та можливості», «Інклюзивне фізичне виховання в університеті: реалії сьогодення»); майстер-класи («Інноваційні педагогічні технології у фізичному вихованні студентів багатогалузевих закладів вищої освіти», «Інформаційно-комунікаційні технології та спілкування у фізичному вихованні студентів багатогалузевих закладів вищої освіти», «Прогресивність освіти в галузі фізичного виховання студентів багатогалузевих закладів вищої освіти»); оздоровчо-дозвіллеві та оздоровчо-профілактичні заходи («Анімація як форма або вид спортивно-дозвіллевої діяльності», «Оздоровчий фітнес як новий напрям проведення дозвілля», «Реабілітаційний фітнес як інноваційний вид оздоровчо-профілактичної діяльності», «Система Джозефа Пілатеса: історія, характеристика, сутність»); семінари і тренінги («Професійний розвиток викладачів фізичного виховання: сучасні виклики та можливості», «Професійний розвиток викладача фізичного виховання: планування та організація», «Організаційна робота в багатогалузевому закладі вищої освіти», «Робота з наукометричними базами даних», «Рефлексивні практики», «Освітній проект: планування та реалізація»,

«Лідерство: надихати і творити»), методичну скарбницю (науково-методичні рекомендації щодо програми наставництва, портфоліо кафедри та викладача фізичного виховання, ділові й рольові ігри, інтерактивні вправи тощо (<http://study.ldufk.edu.ua/enrol/index.php?id=1804>). Розроблено та запатентовано корисні моделі: «Тренажер для відпрацювання елементів рукопашного бою «ТВЕРЬ», «Тренажер для відпрацювання елементів рукопашного бою «УТ РБ», «Тренажер для вдосконалення техніки боротьби в армрестлінгу».

Показово, що результати дослідження впроваджено в роботу десяти закладів вищої освіти України, що засвідчено відповідними документами.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Основні положення, матеріали й висновки дослідження можуть використовувати науково-педагогічні працівники в процесі власного професійного розвитку на особистісному, кафедральному, інституційному рівнях, а також науковці для подальшого студіювання актуалізованих у роботі питань.

Матеріали дисертаційної роботи рекомендовані для змістового наповнення навчальних курсів «Педагогіка вищої школи», «Теорія та методика педагогічного дослідження» освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»; навчального курсу «Професійна педагогіка», «Дослідницького семінару «Освітні, педагогічні науки» (обговорення публікацій, досліджень у галузі, новинок, відкриттів тощо)» освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»; навчальних курсів програми підвищення кваліфікації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти»

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Основний зміст дисертації свідчить про широку ерудицію здобувача, його здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваного педагогічного явища, критичність і креативність професійного мислення. Не викликають заперечень основні структурні частини роботи: мета роботи відповідає методології дослідження, а поставлені завдання обумовили зміст і структуру дисертації, яка презентована вступом, п'ятьма розділами, висновками, переліком використаних джерел (891 найменування) та 25 додатками.

У *вступі* аргументовано актуальність задекларованої проблеми, зв'язок із науковими темами, сформульовано мету, завдання, гіпотезу, окреслено об'єкт, предмет, обґрунтовано концепцію, методи наукового пошуку, викладено наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, описано особистий внесок здобувача, подано відомості про впровадження й апробацію результатів наукового пошуку, структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* досліджено професійний розвиток викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти як предмет науково-педагогічних розвідок; обґрунтовано теоретичні засади, а також методологічні підходи до професійного розвитку викладачів фізичного виховання.

Важливим аспектом роботи у *другому розділі* дисертації є з'ясування особливостей професійної діяльності викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти в нормативно-правовому дискурсі; інтерпретація результатів аналізу пропозицій провайдерів програм професійного розвитку для викладачів фізичного виховання; представлення результатів аналізу досвіду викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти щодо участі в програмах професійного розвитку.

Заслугове схвалення визначення професійних функцій науково-педагогічного працівника кафедри фізичного виховання; обґрунтування змісту і структури готовності викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти до виконання професійних функцій, а також визначення критеріїв, показників й рівнів її сформованості, що подано у *третьому розділі* дисертації.

Значним доробком дисертації є розроблена авторська концепція; виявлення й аргументування організаційно-педагогічних умов професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти; змодельована система професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевого закладу вищої освіти, наведені у *четвертому розділі*.

У *п'ятому розділі* представлено програму експериментального дослідження, викладено особливості організації констатувального етапу експерименту, а також проаналізовано результати формульовального етапу педагогічного експерименту.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертації, які вдало доповнюють її зміст.

В рефераті згруповано основні наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Аналіз публікацій Ф. І. Загури засвідчує їхню відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів докторського дослідження. Зокрема, серед загальної кількості робіт автора (46): 1 монографія, 22 статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, 5 статей у наукових виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, 14 праць, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 1 праця, яка додатково відображає результати дослідження, 3 патенти.

Достатнім є рівень апробації результатів дослідження, що підтверджується участю дисертанта у 13 науково-практичних конференціях різного рівня.

Під час вивчення матеріалів дисертації, аналізу наукових публікацій автора не було виявлено ознак порушення академічної доброчесності, а саме академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження.

Високо оцінюючи докторську дисертацію Загури Федора Івановича, доцільно виокремити низку дискусійних питань, що вимагають уточнень і пояснень.

1. На нашу думку, недоцільно в анотації дисертації наводити результати аналізу джерельної бази щодо вивчення іншими авторами різноманітних аспектів

професійної діяльності науково-педагогічних працівників системи вищої освіти. Така інформація є актуальною у вступі для обґрунтування вибору теми дослідження, а в анотації, зважаючи на її обмежений обсяг, мають бути стисло представлені основні результати дослідження.

2. Публікації здобувача під номерами 2-6, які віднесені до таких, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, відображають професійно-прикладні аспекти діяльності викладача фізичного виховання, тому їх доцільно було б подати у розділі публікацій, що додатково висвітлюють результати дослідження.
3. Вважаємо, що дисертаційна робота тільки виграла б, якщо автор проаналізував не лише форми й види підвищення кваліфікації (с. 158 дисертації), а й схарактеризував процедуру, обсяг, періодичність та умови підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти, визначених постановою Кабінету Міністрів України № 800 від 21 серпня 2019 р. (зі змінами) «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».
4. У підрозділі 2.1 детально окреслено особливості професійної діяльності сучасного викладача фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти, послуговуючись її нормативно-правовим підґрунтям. Поряд з вимогами законодавства, існує цілий ряд стримуючих факторів та проблем в окресленому питанні, серед яких: виключення у деяких закладах вищої освіти освітнього компонента «Фізичне виховання» із переліку обов'язкових дисциплін протягом усього періоду навчання, що призводить до скорочення штату науково-педагогічних працівників цього напрямку та закриття кафедр (Лист МОН України №1/9-164 від 24.03.2021). Доцільно було б у цьому підрозділі висвітлити інформацію, як цю проблему вирішують заклади вищої освіти, які упродовж останніх років займають перші позиції у Консолідованому рейтингу закладів вищої освіти України.
5. Потребує додаткового обґрунтування авторський підхід до виокремлення ключового поняття дослідження «готовність викладача фізичного виховання до виконання професійних функцій», а не «готовність викладача фізичного виховання до удосконалення професійної діяльності» як результату його професійного розвитку. Адже саме таку професійну характеристику дисертант вбачає на індивідуальному рівні реалізації принципів професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти (с. 104 дисертації).
6. Виокремлюючи серед моделей професійного розвитку співпрацю між різними кафедрами багатогалузевих закладів вищої освіти, Федір Іванович потенціал такої співпраці вбачає у можливості співпраці кафедри фізичного виховання з кафедрами педагогіки, психології, соціальної роботи, менеджменту. Разом з тим, з поля зору дисертант випускає кафедри медико-біологічних дисциплін, діяльність яких спрямована на формування професійної компетентності з

медико-біологічних основ фізичної культури і спорту, забезпечення підготовки педагога до надання першої (долікарської) медичної допомоги при нещасних випадках і невідкладних станах та проведення профілактично-оздоровчої роботи з питань охорони життя і здоров'я дітей, тощо.

7. Для експертного оцінювання діагностики рівня готовності викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти до виконання професійних функцій було залучено, як стверджує автор, 36 досвідчених викладачів фізичного виховання. Не зовсім зрозуміло, за якими професійними критеріями формувався пул експертів.

Разом з тим, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Загури Федора Івановича та ніяк не знижують її наукової і практичної цінності.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. На підставі проведеного аналізу дисертаційної роботи Загури Федора Івановича «Теоретичні і методичні засади професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти», вважаємо, що робота є завершеним науковим дослідженням, в результаті якого отримані принципово нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують актуальне наукове завдання щодо систематизації практики професійного розвитку викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її автор, Загура Федір Іванович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

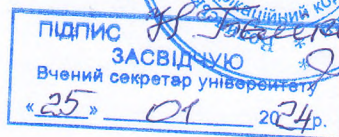
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії фізичного
виховання та рекреації
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Наталія БЄЛІКОВА

Учений секретар

Лариса СЕМЕНЮК